

Вера ПЕТРОВИЋ⁷

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Универзитета у Београду

ДОИ: 10.5937/bezbednost2303046P

УДК: 343.261-052:303.42(497.11)“2022/2023“

Оригинални научни рад

Примљен: 1. 9. 2023. године

Датум прихватања: 13. 11. 2023. године

Међупосматрачка поузданост инструмента за процену ризика од рецидивизма код високоризичних осуђених

Апстракт: Процена ризика од рецидивизма у пеналном систему у великој мери је најредовала, те су данас у употреби инструменти за процену који треба да допринесу ефективнијем поступању са осуђенима. Ипак, и поред напора уложених у развој и побољшање тих инструмената, и даље постоје одређени проблеми у њиховој примени, које истраживачи и практичари теже да ојкhone или сведу на најмању могућу меру. У складу са наведеним, циљ овог рада је испитивање међупосматрачке поузданости Уиниџника за процену ризика, квалитетна и употреба осуђеној у затворском систему Републике Србије. Испитивање је реализовано у три казнено-поправна завода (Пожаревац, Сремска Митровица и Ниш) на узорку од 54 осуђена лица код којих је у пријемном одељењу процењен висок или изузетно висок ризик од рецидивизма, и 35 затворених стручних радника. Добијени подаци указују да на нивоу целој инструментна постоји умерена сабласности (0,637) мерена Коеновим квалитетним коефицијентом (Cohen's Kappa), те да апсолутни соразум оцењивача постоји у 88,9% случајева. С друге стране, апсолутни соразум оцењивача, када се посматра скор ризика од рецидивизма, постоји у свега седам случајева. Установљено је да највећи број ајтема има умерену сабласности, као и да су најдоследније оцењени сјајички фактори ризика од рецидивизма. Налази нашег испитивања

⁷ verapetrovic0101@gmail.com

показују да инструментална има умерену сајласност оцењивача на узорку њресџујника са високим ризиком, али и да џостјоје одређени џроблеми који уџичу на међуџосмајрачку џоузданост.

Кључне речи: *ризик од рецидивизма, осуђени, џроцена, међу-џосмајрачка џоузданост.*

Увод

Корективни затворски третман, који се спроводи у циљу редукције криминалног рецидивизма, да би био ефективан, треба да буде усклађен са карактеристикама преступника. У циљу утврђивања карактеристика преступника, а посебно динамичких фактора ризика од рецидивизма, у протеклих неколико деценија расте интересовање научне и стручне јавности за процену ризика код осуђених. Она, као први и неизоставан корак у поступању са осуђенима (Bourgon et al., 2018), треба да помогне стручним радницима приликом доношења многобројних одлука, а неке од њих су одређивање нивоа надзора, одабир адекватног третмана, давање предлога о додели условног отпуста (Helmus, Quinsey, 2020; Lin et al., 2020; Olver et al., 2022; Ramos, 2021; Werth, 2019). Тежња да се инструментима за процену идентификују високоризични преступници на које ће бити усмерене интервенције, данас се намеће као императив, јер највећи део криминалних активности чини релативно мали број преступника који су најсклонији рецидивизму (Casey et al., 2014; Tärnhäll et al., 2023). Не умањујући значај тачне класификације преступника нижег ризика, управо ова аргументација наводи да је од суштинске важности да високоризични преступници буду детектовани и усмерени на одговарајући третман.

Све наведено је усмерило истраживаче и практичаре да се фокусирају на унапређење процене ризика од рецидивизма код осуђених, која је напредовала од клиничке процене до процене путем инструментата у које су инкорпорирани статички и динамички фактори ризика. Тако је данас у затворима широм света у употреби велики број таквих инструментата. Паралелно, све више се указује и на грешке у процени ризика од рецидивизма, те се истиче (Austin, 2006; Duwe, 2019) да су управо оне кључни разлози за неефективност пеналног третмана, и последично за рецидивизам.

Како би се смањиле грешке у процени, од суштинске је важности да утврђени ризик буде доследно процењен. Код инструме-

ната за процену ризика од рецидивизма важно је утврдити поузданост оцењивача (међупосматрачку поузданост), на нивоу целог инструмента и на нивоу појединачних ајтема (Hilton et al., 2021). У том смислу, различити оцењивачи који процењују истог преступника треба да дођу до сличних закључака о ризику од рецидивизма (Duwe, 2019; Johnson, Hardyman, 2004; Latessa, Lovins, 2010). У супротном, доводе се у питање добијени резултат и даље поступање према осуђеном на основу њега (Rufino et al., 2011).

На међупосматрачку поузданост утичу различити фактори, као што су: обука особља, вештине за вођење интервјуа, субјективност фактора ризика, приступ различитим информацијама (Duwe, 2019; Duwe, Rocqu, 2017; Rufino et al., 2011; Simourd, 2004; van der Knaap et al., 2012). Постизање адекватне међупосматрачке поузданости знатно је теже код инструмената који се састоје од већег броја фактора који су субјективне, динамичке природе (Baird, 2009). Управо из тог разлога фокус се ставља на покушаје смањења субјективности динамичких фактора, као важних предиктора рецидивизма.

Данас се у великој мери изражава забринутост да различити оцењивачи различито процењују истог преступника (Labrecque et al., 2018). Стога је важно поузданост оцењивача утврдити пре испитивања предиктивне валидности инструмента, јер инструмент не може бити валидан ако није поуздан (Austin, 2006; Baird, 2009; Hilton et al., 2021; Johnson, Hardyman, 2004; Labrecque et al., 2018; Latessa, Lovins, 2010; Rufino et al., 2011). С друге стране, инструмент који је поуздан, не мора нужно бити и валидан (Matsushima, 2016; Rufino et al., 2011).

Како услед неадекватне процене ризика од рецидивизма, посебно код високоризичних осуђених, могу настати многобројни проблеми, који би последично допринели угрожавању јавне безбедности (Petrović, Jovanić, 2022), циљ овог рада је испитивање међупосматрачке поузданости Упитника за процену ризика, капацитета и потреба осуђеног у затворском систему Републике Србије на узорку високоризичних осуђених. Разлог за одабир високоризичних осуђених лежи у чињеници да управо они, због тога што су најсклонији рецидивизму, представљају највећу опасност за друштвену заједницу.

Метод рада

Узорак истраживања

У истраживању су учествовала 54 осуђена, која су се налазила у пријемним одељењима казнено-поправних завода у Пожаревцу, Сремској Митровици и Нишу и код којих је при иницијалној процени у пријемном одељењу утврђен висок или изузетно висок ризик од рецидивизма, као и 35 стручних радника који су запослени у поменутих затворима. Узорак осуђених чинили су мушкарци просечене старости од 37,54 године ($SD = 7,588$). Минимална дужина казне затвора на коју су осуђени била је три године и један месец, а максимална 15 година и шест месеци. У испитиваном узорку било је 98,1% раније осуђиваних, а 81,5% пеналних рецидивиста. Најзаступљеније кривично дело због кога су се налазили на извршењу затворске казне била је неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога (42,6%). Други узорак чинили су запослени просечне старости од 38,46 година ($SD = 7,709$), који врше процену ризика код осуђених. Године старости запослених у нашем узорку кретале су се од 24 до 53. Према полној структури, у истраживању је учествовало 62,9% жена и 37,1% мушкараца.

Истраживачки инструменти

У истраживању је коришћен Упитник за процену ризика, капацитета и потреба осуђеног, који се у затворском систему Републике Србије користи за осуђене на казну затвора дужу од три године. Састоји се од 14 подскала, а у оквиру њих се процењују статички и динамички фактори ризика од рецидивизма. Виша оцена сваког појединачног фактора указује да испитивана карактеристика представља већи проблем. Инструмент садржи и одељак у коме су набројана кривична дела са највишим степеном друштвене опасности, те се, уколико се особа налази у затвору због неког од тих дела, укупан скор ризика повећава за десет бодова. На основу укупног скорa утврђује се вероватноћа рецидивизма, при чему високоризични осуђени остварују скор од 81 до 120, а изузетно високоризични преко 120 поена.

Процедура

Истраживање је, након одобрења Управе за извршење кривичних санкција, реализовано у другој половини 2022. и првој половини 2023. године, у три казнено-поправна завода. Како би се испитала међупосматрачка поузданост код високоризичних осуђених, процену ризика од рецидивизма вршила су два стручна радника у кратком периоду, пре почетка примене третмана. Просечан размак између две процене био је 21,67 дана ($SD = 20,994$), при чему је минималан размак износио један дан, а максималан 82.

Статистичка обрада података

Подаци су обрађени у програму СПСС, вер. 26 за виндоус. За опис узорка су коришћене мере дескриптивне статистике. За утврђивање међупосматрачке поузданости ајтема и нивоа ризика од рецидивизма коришћен је Коенов капа (*Cohen's Kappa*) коефицијент. При тумачењу резултата коришћене су следеће вредности: преко 0,90 (готово перфектна сагласност), од 0,80 до 0,90 (висока), од 0,60 до 0,79 (умерена), од 0,40 до 0,59 (слаба), од 0,21 до 0,39 (минимална), до 0,20 (сагласност не постоји) (McHugh, 2012). Такође, рачунат је и проценат апсолутног слагања оцењивача. У складу са тврдњом (Austin, 2006) да у процени ризика не треба користити ајтеме код којих је апсолутно слагање оцењивача мање од 80% и да је неопходно да инструмент у целини има апсолутну сагласност од минималних 90% (Austin, 2006), проценат апсолутне сагласности приказан је само за ајтеме који нису достигли наведени ниво и за инструмент у целини.

Резултати истраживања

Резултати истраживања међупосматрачке поузданости ајтема

Резултати истраживања међупосматрачке поузданости ајтема приказани су по областима функционисања по опадајућој вредности Коеновог капа коефицијента. Најпре је у Табели 1 дат приказ за области којима се процењују актуелно кривично дело, криминална историја и став осуђеног према кривичном делу.

Табела 1. Ајтеми из обласџи Кривично дело, Криминални досије и Став осуђеној йрема кривичном делу

Област	Ајтем	к	
Кривично дело	Жртва је позната особа	Преко 0,90	
	Број кривичних дела за које је изречена јединствена казна		
	Кривично дело је теже од претходног		
	Извршено кривично дело са највећом запрећеном казном		
	Немоћ жртве да се одбрани		
	Додатна и нова кривична дела		
	Кривично дело је део устаљеног обрасца извршења дела		Од 0,80 до 0,90
	Које радње је укључивало кривично дело		Од 0,60 до 0,79
	Укупан број оштећених, жртава		
	Поновљена виктимизација исте жртве		
Криминални досије	Осуде за кривична дела која је учинио као малолетник	Преко 0,90	
	Старост у време првог осуђивања		
	Криминална разноврсност		
	Број пресуда за кривична дела која је учинио као пунолетник		
	Начин доласка на извршење казне		
	Институционалне мере изречене до 18 године		
	Број изречених затворских казни после 18 године		
	Насиље, напади, реметилачко понашање у заводу		
	Покушај бекства, бекство, удаљење из завода		Од 0,80 до 0,90
	Прекршаји током ванзаводских санкција		
Став осуђеног према кривичном делу	Прихвата/одбија одговорност за кривично дело	Од 0,60 до 0,79	
	Став учиниоца према ауторитетима		
	Став према затворском особљу		
	Разуме мотиве кривичног дела		
	Мотивација да се суочи са кривичнокажњивим понашањем		
	Став према криминалу		
	Став према заједници, друштву		
	Свест о жртви		
	Став учиниоца према себи		
	Став према казни и законском поступку		

к – Коенов капа коефицијент

Половина ајтема из скале којом се процењује кривично дело има готово перфектну сагласност, те свега три ајтема имају умерену сагласност. У овој области ајтем којим се процењује број оштећених, жртава, има апсолутно слагање од 77,7% ($\kappa = 0,645$). С друге стране, само један ајтем из области којом се процењује криминална историја има високу сагласност ($\kappa = 0,867$), док је код осталих регистрована готово перфектна сагласност. На крају, у области функционисања којом се процењује став осуђеног према кривичном делу сви ајтеми имају умерену сагласност која се креће од 0,764 до 0,600. У овој области два фактора имају апсолутну сагласност оцењивача мању од 80%: Свест о жртви (75,9%) и Став према казни и законском поступку (74,1%).

Даља анализа је усмерена на међупосматрачку поузданост фактора ризика којима се процењују образовање, запослење, располагање новцем и услови становања осуђеног.

Табела 2. Ајтеми из области *Образовање и обука, Однос према раду и запошљавању, Располагање новцем и приходима и Услови становања осуђеног*

Област	Ајтем	κ
Образовање и обука	Похађање школе	Преко 0,90
	Стручна спрема	Од 0,80 до 0,90
	Има проблема са читањем, писањем или бројевима	
	Има проблема са учењем	Од 0,60 до 0,79
	Став према образовању, стручној обуци	
Однос према раду и запошљавање	Ситуација са запослењем пре лишења слободе	Преко 0,90
	Став према запослењу	Од 0,80 до 0,90
	Историја запослења	
	Односи на послу	Од 0,60 до 0,79
	Вештине везане за рад	
	Став према радном ангажовању током извршења казне	
Располагање новцем и приходима	Тренутно прима или је поднео молбу за социјалну помоћ	Преко 0,90
	Илегална зарада је извор прихода	Од 0,80 до 0,90
	Финансијска помоћ лицима зависним од осуђеног	
	Располагање новцем	Од 0,60 до 0,79
	Ослањање на породицу, пријатеље или друге особе	
Способност разумног трошења новца		

Услови становања осуђеног	Сталност места становања	Преко 0,90
	Нема стално место становања, бескућник	
	Повезаност места становања и вршења кривичног дела	Од 0,80 до 0,90
	Прикладност, квалитет смештаја	

Генерално, ајтеми приказани у Табели 2 имају нешто лошију међупосматрачку поузданост у односу на ајтеме који су приказани у Табели 1. Тако, на пример, из посматране четири области функционисања, најмањи број фактора, свега четири, има готово перфектну сагласност. Два од пет фактора којима се процењују образовање и обука имају умерену сагласност оцењивача ($\kappa = 0,797$ и $0,720$). Код ајтема којима се процењују однос према раду и запошљавање, три од пет ајтема имају умерену сагласност. У области *Услови становања*, један ајтем има готово перфектну сагласност, док је код три ајтема регистрована висока сагласност. Област којом се процењује располагање новцем и приходима садржи један ајтем код кога је апсолутно слагање оцењивача мање од 80%, а то је *Способности разумној трошења новца* (72,2%). Поред тога, у овој области један фактор има потпуну сагласност (*Тренутно њима или је поднео молбу за социјалну помоћ*).

Следећа табела приказује резултате за ајтеме који се налазе у три области функционисања којима се процењују односи и понашање према другим особама.

Табела 3. *Ајтеми из области Породични и брачни односи, Животињи стил и социјални контакти и Понашање њима*

Област	Ајтем	κ
Породични и брачни односи	Близак члан породице или садашњи партнер има досије	Преко 0,90
	Докази о насиљу у кући, злостављању брачног друга, партнера	
	Везе из детињства, родбинске везе	
	Односи са децом	Од 0,80 до 0,90
	Историја интимних веза	
	Злостављање у детињству, адолесценцији у породици, ван породице	
Садашњи односи са блиским члановима породице	Од 0,60 до 0,79	
Садашњи односи са брачним другом, партнером		

Међупосматрачка поузданост инструмента за процену ризика од рецидивизма код високоризичних осуђених

Животни стил и социјални контакти	Друштвена изолованост	
	Дружење са учиниоцима кривичних дела	
	Интеграција у заједницу	
	Безобзирност, авантуристичко и угрожавајуће понашање	Од 0,60 до 0,79
	Други проблеми везани за животни стил	
	Подложност утицају криминалаца са којима се дружи	
	Активности које подстичу на чињење кривичних дела	
	Однос према другим осуђенима	
	Манипулантски животни стил	Од 0,40 до 0,59
Понашање према другима	Агресивно понашање	Од 0,80 до 0,90
	Непријатељски став	
	Контролисање гнева	Од 0,60 до 0,79
	Степен успостављања односа према другима	
	Дискриминаторни ставови, понашање	Од 0,40 до 0,59

У областима функционисања којима се процењују односи и понашање према другим особама готово перфектну сагласност имају само четири ајтема из области којом се процењују породични и брачни односи. Тако, у овој области половина фактора има готово перфектну сагласност, док је код преосталих регистрована висока односно умерена сагласност (по два ајтема). С друге стране, ајтеми којима се процењује животни стил показују знатно нижу сагласност, која се креће од умерене ($\kappa = 0,778$) до слабе ($\kappa = 0,560$). Уједно, два ајтема из ове области имају апсолутни споразум оцењивача мањи од 80%: *Манипулантски стил живота* (75,9%) и *Однос према другим осуђенима* (79,6%). Слично, и ајтеми којима се процењује понашање према другима показују доминантно умерену сагласност, са изузетком фактора *Агресивно понашање*, где је установљена висока сагласност ($\kappa = 0,802$), и *Дискриминаторни ставови/понашање*, код кога је сагласност ниска ($\kappa = 0,599$).

Даља анализа показује међупосматрачку поузданост ајтема којима се процењују проблеми са злоупотребом алкохола и дрога, како у прошлости тако и током извршења казне. Кључно запажање је да су ајтеми из наведене две области прилично добро оцењени, са изузетком два фактора из области којом се процењује злоупотреба алкохола, а који су показали слабу сагласност.

Табела 4. Ајтеми из облассти Злоупотреба алкохола и Злоупотреба дрога

Област	Ајтем	κ
Злоупотреба алкохола	Докази о конзумирању алкохола током претходних казни	Преко 0,90
	Историја насилног понашања везана за алкохол	
	Породица, партнер забринути због конзумирања алкохола	
	Учесталост и степен злоупотребе алкохола у прошлости	
	Други проблеми везани за конзумирање алкохол	Од 0,80 до 0,90
	Став према алкохолу	
	Редовна конзумација алкохола	
	Проблеми у било ком периоду запослености због конзумације алкохола	
Степен и учесталост конзумирања алкохола	Од 0,40 до 0,59	
Број покушаја лечења од алкохолизма		
Злоупотреба дрога	Докази о коришћењу дрога у затвору	Преко 0,90
	Број покушаја лечења зависности од дроге	
	Злоупотреба лекова	
	Да ли је икада уносио дрогу шприцем	
	Дроге које је злоупотребљавао	Од 0,80 до 0,90
	Породица или партнер забринути због коришћења дрога	
	Здравствени проблеми везани за коришћење дрога	
	Историја насилног понашања везана за коришћење дрога	
	Други проблеми везани за коришћење дрога	
	Редовно користи дроге у комбинацији са алкохолом, лековима	
	Проблеми током било ког периода запослења због дрога	
Став према коришћењу дрога	Од 0,60 до 0,79	
Коришћење и набављање дроге главно занимање/активност		

Степен и учесталости конзумирања алкохола ($\kappa = 0,549$) и Проблеми у било ком периоду запослености због конзумације алкохола ($\kappa = 0,481$) једина су два ајтема из области којом се процењује злоупотреба алкохола који имају слабу сагласност оцењивача. Остали фактори су показали сагласност од умерене до готово перфектне, с тим што је код фактора Докази о конзумирању алкохола током претходних казни установљена потпуна сагласност. Упитник за процену ризика садржи и фактор којим се процењују здравствени

проблеми везани за конзумирање алкохола, али вредности Коеновог капа коефицијента нису израчунате јер су у другом мерењу код свих осуђених добијени идентични подаци. У области којом се процењује коришћење дрога код седам ајтема утврђена је готово перфектна сагласност. Преостали ајтеми имају високу односно умерену сагласност. Најлошије оцењен ајтем има Коенов капа коефицијент од 0,724, док је код ајтема *Докази о коришћењу дрога у зајвору* и *Број покушаја лечења зависности од дроге* установљена потпуна сагласност.

Слично је и са ајтемима којима се процењују психолошки фактори, који су у нашем истраживању доминантно показали сагласност у распону од готово перфектне до високе. Свега два ајтема су имала умерену сагласност. Коенов капа коефицијент се у овој области функционисања креће од 0,953 до 0,776. Приказ наведених резултата следи у Табели 5.

Табела 5. Ајтеми из области Психолошки фактори

Ајтем	κ
Хоспитализација због ризичног понашања	
Историја психијатријског лечења	Преко 0,90
Узимање лекова због менталних здравствених проблема	
Докази о проблемима са понашањем у детињству	
Тешкоће при суочавању са свакодневним ситуацијама	
Сада је подвргнут психијатријском лечењу или чека психијатријску процену	Од 0,80 до 0,90
Историја тешких повреда главе, епилептичких напада, несвестица	
Историја самоповређивања, покушаја самоубиства, суицидалних мисли, осећања	
Депресија	
Садашњи психијатријски или психолошки проблеми	Од 0,60 до 0,79

На крају, један од најлошије оцењених домена, заједно са областима којима се процењују став осуђеног према кривичном делу и животни стил осуђеног, јесте *Начин размишљања*. Детаљан приказ резултата следи у Табели 6.

Табела 6. Ајтеми из области Начин размишљања

Ајтем	κ
Способност решавања проблема	
Конкретно и апстрактно размишљање	
Импулсивност	Од 0,60 до 0,79
Разуме друге људи и њихова гледишта	
Постизање циљева	
Способност уочавања проблема	Од 0,40 до 0,59
Свест о последицама	Од 0,21 до 0,39

Подаци из Табеле 6 указују да се сагласност оцењивача креће од минималне до умерене, при чему пет од седам процењиваних фактора има умерену сагласност оцењивача, која се креће од 0,711 до 0,655. У оквиру ове области налазе се два фактора која имају проценат слагања оцењивача мањи од 80%: *Свест о последицама* (66,7%) и *Способност уочавања проблема* (75,9%). Уједно, у овој области је и једини ајтем из целог инструмента који има минималну сагласност ($\kappa = 0,353$).

Резултати истраживања међуосмајрачке поузданости нивоа ризика

Уколико посматрамо процењени ниво ризика од рецидивизма, запажамо да Коенов капа коефицијент износи 0,637, што указује на умерену сагласност оцењивача. Код шест испитаника није утврђен исти ниво ризика, што указује да проценат апсолутног слагања 88,9%. У свим случајевима разлике су постојале у једном нивоу ризика, што се може видети у Табели 7.

Табела 7. Процењен ниво ризика у првом и другом мерењу

		Ниво ризика – друго мерење			
		Средњи	Висок	Веома висок	Σ (прво мерење)
Ниво ризика – прво мерење	Висок	1	41	1	43
	Веома висок	0	4	7	11
Σ (друго мерење)		1	45	8	54

С друге стране, уколико се посматра скор ризика од рецидивизма у првом и другом мерењу, запажа се да су два процењивача

до идентичног скорa дошли у седам случајева (12,9%). Разлике у скоровима су се кретале од једног до 17 поена ($AS = 4,70$; $SD = 4,016$). У појединим случајевима високе разлике у скору ризика рецидивизма нису довеле до разлике у нивоу ризика. Ова ситуација се може објаснити великим распонима између категорија ризика (по 40 бодова).

Дискусија

Стопе рецидивизма које су високе, потреба за уважавањем принципа ефективних интервенција (Јованић и сар., 2019), као и тежња да се третман усмери на преступнике код којих је процењен висок ризик рецидивизма, пажњу су усмерили на конструисање инструмената који треба да што тачније процене ризик код преступника. Данас у свету постоји већи број истраживања која у фокусу имају изучавање инструмената, а све то у циљу њиховог побољшања. У складу са наведеним, и овим истраживањем смо покушали да проникнемо у одређене проблеме и потешкоће које постоје приликом процене ризика од рецидивизма у Републици Србији, на узорку осуђених код којих је тај ризик процењен као највиши.

Добијени резултати показују да се, на нивоу појединачних ајтема, регистрована сагласност оцењивача кретала од минималне до готово перфектне. Од тога, за 36 ајтема установљена је готово перфектна сагласност, а висока сагласност је регистрована код 28 ајтема. На највећем броју ајтема (42) регистрована је умерена сагласност, док шест ајтема има слабу сагласност, а један ајтем (*Свесћ о њоследицама*) има минималну сагласност. Како у нашем истраживању већина ајтема има умерену сагласност, потребно је нагласити да она указује да је 35–63% податка поуздано (McHugh, 2012).

Уколико посматрамо ајтеме код којих је установљена умерена или нижа сагласност, примећујемо да је доминантно реч о факторима за чију је процену потребно више субјективног тумачења. Додатно, сви ајтеми из области којима се процењују став осуђеног према кривичном делу, животни стил и социјални контакти и начин размишљања показали су умерену или нижу сагласност. Тако су неки од најлошије оцењених ајтема *Сјособности уочавања њроблема*, *Свесћ о њоследицама*, *Манијулантјски стјил животи* и

Способности разумної прошења новца. Да је субјективност ајтема значајна, указује и чињеница да су сви сем једног ајтема из области којом се процењује криминална историја показали готово перфектну сагласност, те да половина ајтема из области којом се процењује актуелно кривично дело има готово перфектну и високу (два ајтема) сагласност, са изузетком два ајтема код којих је регистрована умерена сагласност. Добијени налази су у складу са резултатима већег броја истраживања која показују да је субјективност ајтема у директној вези са међупосматрачком поузданошћу (Austin et al., 2003; Fernandez, Helmus, 2017; Hilton et al., 2021; Ismail, Looman, 2018; Routh, Hamilton, 2016; Hare, 2003 према: Rufino et al., 2011). Истраживање инструмента ПЦЛ-Р (*Psychopathy Checklist – Revised – PCL-R*) (Hare, 2003 према: Rufino et al., 2011) показује да је интракласни коефицијент корелације (ИЦЦ) износио 0,41 за фактор којим се процењује да ли осуђени прихвата одговорност, а 0,82 за фактор из домена криминалне историје којим се процењује криминална разноврсност. Ајтем анализа инструмента ПЦЛ-Р у Онтарију (Ismail, Looman, 2018) показује да је за фактор патолошко лагање ИЦЦ био 0,59, а за неприхватање одговорности 0,63. С друге стране, највиши ИЦЦ је процењен код фактора којима се процењују криминална разноврсност (0,90) и малолетничка делинквенција (0,86). Исто наводе и Остин и сарадници (Austin et al., 2003) на основу резултата истраживања реализованог у Пенсилванији. Они (Austin et al., 2003) истичу да су приликом процене инструмента ЛСИ-Р (*Level of Service Inventory – Revised – LSI-R*), ајтеми који захтевају виши ниво субјективности били мање поуздани.

У прилог наведеним тврдњама истичемо и да се у другим областима функционисања јасно уочава да фактори за које је потребно више субјективности у процени (*Став према образовању, стручној обуци, Став према радном ангажовању током извршења казне, Способности разумної прошења новца; Став према коришћењу дрога*) имају нижи Коенов капа коефицијент од оних којима се процењују мање субјективни фактори (*Похађање школе, Ситуација са застојем пре лишења слободе, Тренутно дрима или је поднео молбу за социјалну помоћ, Докази о коришћењу дрога у зајвору, Историја психијатријског лечења*).

Чињеница да у нашем истраживању сви ајтеми из области којима се процењују став осуђеног према кривичном делу, животни

стил и социјални контакти и начин размишљања имају умерену или нижу сагласност у складу је са налазима истраживања (Van der Knaap et al., 2012) којим је испитиван инструмент РИСц (*Recidivism Assessment Scales – RISC*). Иако резултати истраживања указују на међупосматрачку поузданост која се на свим подскалама кретала од умерене до значајне, запажено је веће ослањање на субјективну процену за ајтеме из домена којима се процењују размишљање, понашање и ставови.

У нашем истраживању је свега осам ајтема имало апсолутну сагласност нижу од 80%. Ови налази су позитивни и обећавајући, те бољи од резултата других истраживања (Austin et al., 2003; Labrecque et al., 2018) која показују нижи проценат апсолутног слагања. Истраживање (Labrecque et al., 2018) инструмената ЛС/ЦМИ (*Level of Service/Case Management Inventory – LS/CMI*) у Орегону показује да апсолутно слагање од 80% или више постоји код седам фактора којима се процењују образовни ниво, суспензија или искључење из школе, криминалитет породице, проблеми са алкохолом и дрогама и постојање раног и разноврсног криминалног понашања (Labrecque et al., 2018).

У нашем истраживању је на нивоу целог инструмента регистрована умерена сагласност оцењивача ($\kappa = 0,637$). Код шест испитаника два процењивача нису утврдила исти ниво ризика од рецидивизма, те апсолутно слагање оцењивача износи 88,9%. Добијени резултат је готово идентичан (88%) резултату до кога је дошао Остин са сарадницима (Austin et al., 2003). Ипак, важно је истаћи да смо посматрањем скорa ризика од рецидивизма установили да су два процењивача до идентичног скорa дошла у седам случајева, те да су се разлике у скоровима кретале до 17 поена.

Закључак

Процена ризика од рецидивизма код осуђених данас представља најважнији и неизоставан корак у раду са затворском популацијом, и стога се као императив намеће потреба да она буде што тачнија. То се посебно односи на високоризичне преступнике, који су најсклонији рецидивизму, те представљају највећу опасност за друштво. Спроведеним истраживањем су добијени налази који потврђују да субјективност ајтема утиче на међупосматрачку

поузданост. Налази до којих смо дошли недвосмислено говоре да Упитник за процену ризика, капацитета и потреба осуђеног на узорку високоризичних преступника показује умерену сагласност оцењивача. Чињеница да су се процене разликовале само у једном нивоу ризика, и то у свега шест случајева, оптимистична је и оправдава примену овог инструмента у пеналној пракси са осуђенима који су високоризични. Такође, у прилог наведеном иде и податак да је апсолутни споразум оцењивача у нивоу ризика од рецидивизма постојао у 88,9%. С друге стране, не треба занемарити ни податак да су се разлике у скоровима кретале до 17 поена. Тако, и поред прилично задовољавајућих резултата који су добијени нашим истраживањем, треба истаћи да евидентно постоје одређени проблеми у процени динамичких фактора код високоризичних преступника. Чињеница да поједини ајтеми имају слабу сагласност, а један ајтем минималну, те да највећи број ајтема достиже умерен ниво међупосматрачке поузданости, али и да апсолутна сагласност оцењивача у скору ризика од рецидивизма постоји у седам случајева, може бити добра полазна основа за даља истраживања. У складу са наведеним, пажњу треба усмерити на побољшање процене ризика од рецидивизма код високоризичних преступника у Републици Србији. У том смислу, би било значајно да први корак у даљим истраживањима буде идентификовање фактора који доприносе неслагању оцењивача и, након тога, разматрање евентуалних начина да се овај процес побољша.

Литература

1. Austin, J. (2006). How Much Risk Can We Take: The Misuse of Risk Assessment in Corrections. *Federal Probation*, 70(2): 58-63.
2. Austin, J., Coleman, D., Peyton, J., Johnson, K.D. (2003). *Reliability and validity study of the LSI-R risk assessment instrument*. The Institute on Crime, Justice and Corrections at The George Washington University, Washington.
3. Baird, C. (2009). A question of evidence: *A critique of risk assessment models used in the justice system*. National Council on Crime and Delinquency, Madison.
4. Bourgon, G., Mugford, R., Hanson, R. K., Coligado, M. (2018). Offender Risk Assessment Practices Vary Across Canada. *Canadian*

- Journal of Criminology and Criminal Justice*, 60(2): 167-205. doi: 10.3138/cjccj.2016-0024
5. Casey, P. M., Elek, J. K., Warren, R. K., Cheesman, F., Kleiman, M., Ostrom, B. (2014). *Offender risk & needs assessment instruments: A primer for courts*. National Center for State Courts, United States.
 6. Duwe, G. (2019). Better Practices in the Development and Validation of Recidivism Risk Assessments: The Minnesota Sex Offender Screening Tool-4. *Criminal Justice Policy Review*, 30(4): 538-564. doi: 10.1177/2F0887403417718608
 7. Duwe, G., Rocque, M. (2021). The Predictive Performance of Risk Assessment in Real Life: An External Validation of the MnSTARR. *Corrections*, 6(5): 366-382. doi: 10.1080/23774657.2019.1682952
 8. Fernandez, Y. M., Helmus, L. M. (2017). A Field Examination of the Inter-Rater Reliability of the Static-99 and STABLE-2007 Scored by Correctional Program Officers. *Sexual Offender Treatment*, 12(2): 1-9.
 9. Helmus, L. M., Quinsey, V. L. (2020). *Predicting violent reoffending with the VRAG-R: Overview, controversies, and future directions for Actuarial Risk Scales*. In „The Wiley handbook of what works in violence risk management: Theory, research, and practice“, Wiley Blackwell, pp. 119-144.
 10. Hilton, N. Z., Pham, A. T., Jung, S., Nunes, K., Ennis, L. (2021). Risk scores and reliability of the SARA, SARA-V3, B-SAFER, and ODARA among Intimate Partner Violence (IPV) cases referred for threat assessment. *Police practice and research*, 22(1): 157-172. doi: 10.1080/15614263.2020.1798235
 11. Ismail, G., Looman, J. (2018). Field inter-rater reliability of the Psychopathy Checklist–Revised. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(2): 468-481. doi: 10.1177/0306624X16652452
 12. Johnson, K., Hardyman, P. (2004). *How do you know if the risk assessment instrument works?*. In “Topics in Community Corrections”, U.S. Department of Justice National Institute of Corrections, pp. 20-26.
 13. Јованић, Г., Несторовић, Ј., Петровић, В. (2019). Компарација ризика и рецидивизма осуђених на казну затвора и кућног затвора. *Специјална едукација и рехабилитација*, 18(3): 273-298. doi: 10.5937/specedreh18-23037
 14. Labrecque, R. M., Campbell, C. M., Elliott, J., King, M., Christmann, M., Page, K., McVay, J., Roller, K. (2018). An examination

- of the inter-rater reliability and rater accuracy of the level of service/case management inventory. *Corrections*, 3(2): 105-118. doi: 10.1080/23774657.2017.1323253
15. Latessa, E. J., Lovins, B. (2010). The role of offender risk assessment: A policy maker guide. *Victims and Offenders*, 5(3): 203-219. doi: 10.1080/15564886.2010.485900
 16. Lin, Z. J., Jung, J., Goel, S., Skeem, J. (2020). The limits of human predictions of recidivism. *Science advances*, 6(7): eaaz0652. doi: 10.1126/sciadv.aaz0652
 17. Matsushima, Y. (2016). *The inter-rater reliability of the Psychopathy Checklist-Revised in practical field settings*. Southern Illinois University Carbondale. <https://opensiuc.lib.siu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2888&context=theses>, доступан 10. 8. 2023.
 18. McHugh, M. L. (2012). Interrater reliability: the kappa statistic. *Biochemia medica*, 22(3): 276-282.
 19. Olver, M. E., Mundt, J. C., Hogan, N. R., Coupland, R. B. A., Eggert, J. E., Higgs, T., Lewis, K., Cortoni, F., Gordon, A., Morgan, P. J., Wong, S. C. P. (2022). Assessing Dynamic Violence Risk: Common Language Risk Levels and Recidivism Rates for the Violence Risk Scale. *Psychological Assessment*, 34(6): 528–545. doi: 10.1037/pas0001116
 20. Петровић, В., Јованић, Г. (2022). Процена ризика од рецидивизма у затворском систему - достигнућа и изазови. *Безбедност*, 64(2): 22-43. doi: 10.5937/bezbednost2202022P
 21. Ramos, S. Y. (2021). *Three Essays on Risk Assessment Instrument Policies Across State Criminal Justice Systems* [Doctoral dissertation, The University of North Carolina at Chapel Hill]. <https://cdr.lib.unc.edu/concern/dissertations/kw52jh639?locale=en>, доступан 10. 8. 2023.
 22. Routh, D., Hamilton, Z. K. (2016). *Research brief: Inter-rater Reliability (IRR) of the Static Risk Offender Need Guide for Recidivism (STRONG-R)*. Washington State Institute for Criminal Justice. <https://s3.wp.wsu.edu/uploads/sites/436/2016/03/DRR-Research-Brief-STRONG-R-IRR.pdf>. доступан 10. 8. 2023.
 23. Rufino, K. A., Boccaccini, M. T., Guy, L. S. (2011). Scoring subjectivity and item performance on measures used to assess violence risk: The PCL-R and HCR-20 as exemplars. *Assessment*, 18(4): 453-463. doi: 10.1177%2F1073191110378482
 24. Simourd, D. J. (2004). Use of dynamic risk/need assessment instruments among long-term incarcerated offenders. *Criminal Justice and*

- Behavior*, 31(3): 306-323. doi: 10.1177/0000000000000000
25. Tärnhäll, A., Björk, J., Wallinius, M., Gustafsson, P., Hofvander, B. (2023). Offending trajectories in violent offenders: criminal history and early life risk factors. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 67(2-3): 270-290. doi: 10.1177/0306624x221086565
 26. van der Knaap, L. M., Leenarts, L. E., Born, M. P., Oosterveld, P. (2012). Reevaluating Interrater Reliability in Offender Risk Assessment. *Crime & Delinquency*, 58(1): 147-163. doi: 10.2139/ssrn.1965965
 27. Werth, R. (2019). Risk and Punishment: The Recent History and Uncertain Future of Actuarial, Algorithmic, and “Evidence-Based” Penal Techniques. *Sociology Compass*, 13(2): 1-19. doi: 10.1111/soc4.12659

Inter-rater Reliability of Recidivism Risk Assessments of the High-risk Convicted

Abstract: *Recidivism risk assessment in the penal system has significantly advanced, and today assessment instruments are in use that should contribute to more effective treatment of convicts. However, despite the efforts invested in the development and enhancement of the instruments, there are still certain problems in their application, which researchers and practitioners strive to eliminate or minimize. In accordance with the aforementioned, the aim of this paper is to examine the inter-rater reliability of the Questionnaire for Assessing Risk, Capacity and Needs of convicts in the prison system of the Republic of Serbia. The study was conducted in three penitentiaries (Požarevac, Sremska Mitrovica and Niš) on a sample of 54 convicted persons who were assessed as having a high or extremely high recidivism risk in the reception department and 35 employed professional staff members. The obtained data indicate a moderate agreement (0.637) measured by Cohen's Kappa coefficient, and an absolute agreement among of the evaluators in 88.9% of cases. On the other hand, absolute agreement of the evaluators, when looking at the recidivism risk score, exists in only 7 cases. It was found that the largest number of items have a moderate agreement, as well as that the static recidivism risk factors were most consistently evaluated. The findings of our research show that the instrument has moderate rater agreement, on a sample of a high recidivism risk offenders, but also that there are certain problems that affect interobserver reliability.*

Keywords: *recidivism risk, convicts, assessment, inter-rater reliability.*